

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

Психологічні особливості розвитку уваги молодших школярів

Виконала студентка групи Пб-4
спеціальності 053 Психологія
Солянік Альона Юріївна
Керівник: Бочелюк В.Й.
Рецензент: Шевяков О. В.
Нормоконтроль: Софія СИТНИК

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 61 с., 4 табл., 2 рис., 50 джерел, додатки.

Об'єкт дослідження – увага молодших школярів.

Предмет дослідження – психологічні особливості розвитку властивостей уваги першокласників.

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості розвитку властивостей уваги першокласників.

Методи дослідження:

- теоретичні (аналіз психолого-педагогічної літератури, який сприяв виявленню, узагальненню, порівнянню, систематизуванню різних аспектів досліджуваної проблеми);

- емпіричні, у ході дослідження було проведено тестування учнів за методикою «Коректурна проба (Тест Бурдона)» для визначення рівня стійкості уваги. Проаналізовано успішність виконання тестових завдань та практично розкрито вірогідність теоретичного матеріалу.

- методи математичної обробки даних з подальшою їх якісною інтерпретацією.

Сучасна психологія продовжує активний науковий пошук у методологічному, теоретичному та експериментальному напрямках для розкриття невирішених питань щодо проблем розвитку уваги. Втім, не зважаючи на важливість досліджуваних аспектів, варто відзначити, що проблема уваги та її розвитку, зокрема в контексті сучасних розвивальних технологій, досі має недостатнє наукове освітлення як у педагогічній та віковій психології, так і загалом в психології.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, РОЗВИТОК, УВАГА, МОЛОДШІ ШКОЛЯРИ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства набула великого значення потреба в постійному переборенні усталених стереотипів освіти і пошуку нових ідей для створення школи, яка сприяє самореалізації і творчому розвитку учнів, а також полікультурному вихованню. Сучасна школа має забезпечувати головний пріоритет – розвиток особистості учня, його самостійність і активність, формування його як суб'єкта діяльності, максимальну реалізацію творчого потенціалу для всебічного і гармонійного особистісного розвитку, інтелектуального зростання та формування психічних процесів.

Особливе значення має початкове навчання, яке є важливим етапом у формуванні всебічно розвиненої особистості. Зміни, що відбуваються в пізнавальній сфері учнів молодшого шкільного віку, мають велике значення для подальшого повноцінного розвитку їхньої психіки. Один з важливих факторів успішного навчання та особистісного розвитку молодших школярів - це розвиток уваги. Увага є необхідною умовою для пізнання навколишнього світу, самопізнання, усвідомленого та чіткого сприйняття навчального матеріалу та його глибокого засвоєння.

Сучасна школа ставить вимоги до розвитку дитячої уваги, зокрема вміння працювати без відволікань, дотримуватись інструкцій і контролювати отриманий результат. Розвиток уваги має таку ж важливість, як і вивчення письма, математики та читання. Організація навчально-виховного процесу має сприяти розвитку уваги як психічного процесу та уважності як властивості особистості молодшого школяра. На даному етапі важливо проводити дослідження уваги учнів початкових класів, оскільки саме в цьому віці уважність починає формуватись як характерна риса особистості, проявляючись у розвитку спонтанної, свідомої та послідовної уваги.

Тема уваги є предметом широкого дослідження в психології. Зарубіжні вчені, такі як В. Вундт, В. Джеймс, К. Кофка, внесли вагомий внесок у

розуміння психології уваги, сформулювали фундаментальні концепції і запропонували важливі парадигми для експериментального дослідження цього явища. У вітчизняній психології також активно досліджували проблему уваги з позицій загальнотеоретичних підходів вчені, такі як Л. Виготський, П. Гальперін, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн.

Сучасна психологія продовжує активний науковий пошук у методологічному, теоретичному та експериментальному напрямках для розкриття невирішених питань. Втім, не зважаючи на важливість досліджуваних аспектів, варто відзначити, що проблема уваги та її розвитку, зокрема в контексті сучасних розвивальних технологій, досі має недостатнє наукове освітлення як у педагогічній та віковій психології, так і загалом в психології. Тому, враховуючи соціальну та психологічну значимість даної проблеми і її недостатнє дослідження, ми обрали актуальну тему нашого дослідження: «Психологічні особливості розвитку уваги молодших школярів».

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості розвитку властивостей уваги першокласників.

Об’єкт дослідження – увага молодших школярів.

Предмет дослідження – психологічні особливості розвитку властивостей уваги першокласників.

На основі поставленої мети дослідження сформовано такі **завдання** для розв’язання:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми уваги у підходах зарубіжних і вітчизняних вчених.

2. Охарактеризувати психологічні особливості проявів властивостей уваги в учнів першого класу та їх вплив на успішність в учбовій діяльності.

3. Емпірично дослідити особливості розвитку властивостей уваги першокласників.

4. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення рівня розвитку властивостей уваги першокласників.

Теоретичною основою дослідження стали роботи українських вчених на предмет дослідження різних проявів уваги (Ю. М. Швалба, О. В. Данчева, В. І. Сіляєва, Н. В. Хамітов), праці зарубіжних науковців на тему розвитку уваги (В. Кумарі, Ф. Яздхасті, Г. Кочанська, А. Халек, М. Уддін, К. Хоссейн).

Методи дослідження. У даному дослідженні було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, які були обрані та поєднані з метою відповідності до змісту проблеми та цілей дослідження. До складу цього комплексу входили такі методи:

- *теоретичні* (аналіз психолого-педагогічної літератури, який сприяв виявленню, узагальненню, порівнянню, систематизуванню різних аспектів досліджуваної проблеми);
- *емпіричні*, у ході дослідження було проведено тестування учнів за методикою «Коректурна проба (Тест Бурдона)» для визначення рівня стійкості уваги. Проаналізовано успішність виконання тестових завдань та практично розкрито вірогідність теоретичного матеріалу.
- методи *математичної обробки* даних з подальшою їх якісною інтерпретацією.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблені діагностичний комплекс та практичні рекомендації, які спрямовані на підвищення рівня розвитку властивостей уваги першокласників, можуть використовуватися шкільними психологами та вчителями молодших класів.

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота виконувалася у Науковому ліцеї комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. У ньому взяли участь 42 учні (21 учень 1 класу та 21 учень 3 класу), віком 6-9 років, в кінці робочого тижня (у п'ятницю). Дослідження здійснювалось за допомогою методики «Коректурна проба (Тест Бурдона)».

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та отримані в ході дослідження результати пройшли апробацію на V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і

культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (Запоріжжя, 17–18 квітня 2024 року).

Структура і обсяг роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг роботи викладено на 51 сторінках, загальний обсяг дослідження складає 63 сторінки. Дослідження містить 4 таблиць, 2 рисунків.

ВИСНОВКИ

У даній роботі було проаналізовано розвиток властивостей уваги в учнів першого класу. Було розглянуто класифікацію властивостей та видів уваги, їхні особливості першокласників, підібрано методики діагностики стійкості уваги та проведено дослідження.

Увага дитини зростає і розвивається разом із розвитком її життєдіяльності та виникненням нових потреб. Проте, оптимальні умови для розвитку уваги створюються особливо під час учбової діяльності, коли починає активно формуватися довольність психічних функцій.

Першим етапом нашого дослідження було дослідження рівня стійкості уваги в учнів 1-го класу. У ході дослідження встановлено домінування дуже низького рівня, який складає 42% респондентів. Другим етапом нашого дослідження було дослідження рівня стійкості уваги в учнів 3-го класу. У ході дослідження встановлено домінування середнього рівня, який складає 33 % респондентів. Третім етапом нашого дослідження було порівняння рівнів стійкості уваги в учнів 1-го та 3-го класів. У ході порівняння спостерігаємо переважання дуже низького рівня концентрації уваги в учнів 1-го класу та середнього рівня в учнів 3-го класу. Більш швидке стомлення учнів 1 класів пояснюється віковими особливостями вищої нервової системи і труднощами адаптації до школи. Збуджувальні процеси в корі головного мозку переважають над гальмівними процесами в дітей, їм важко довготривало зосереджувати увагу, напружувати пам'ять.

Учбова діяльність ставить перед учнями нові та складні вимоги щодо їх уваги, а також впливає на формування внутрішніх умов, які визначають подальший розвиток уваги. У процесі спілкування з дорослими, дитина усвідомлює необхідність виконувати навчальні завдання, слухати батьків та вчителів, а також підпорядковуватись правилам і контролювати свою поведінку у школі. Ці умови є необхідними для виникнення та розвитку довольної уваги.

Вплив різних видів діяльності на першокласників призводить до збільшення обсягу їх уваги та покращує їх здатність до розподілу уваги, оскільки дії стають автоматизованими. Учні можуть зосереджуватись інтенсивно під час виконання цікавих завдань, але переключення уваги все ще перебуває у стадії розвитку.

Таким чином, увага та уважність є важливими факторами для успішної учбової діяльності та особистісного розвитку молодших школярів. Вони є необхідними умовами для пізнання навколишнього світу, самопізнання, свідомого та чіткого сприйняття навчального матеріалу та його глибокого засвоєння.